

Yrkesutgång – Djurskötare

Uppfylls branschens krav genom examensmålen?

Växjö, 10 oktober 2012

15 hp

Utbildningsvetenskap/2UV06L

Handledare: Adrian Ratkic, Linnéuniversitetet, Institutionen för Teknik

Examinator: Lars Mouwitz, Linnéuniversitetet, Institutionen för Teknik

Examensarbete nr: TEK XXX/2012

Annica Saläng

Organisation Linnéuniversitetet Institutionen för teknik Linnaeus University School of Engineering		Författare Annica Saläng
Dokumenttyp Examensarbete	Handledare Adrian Ratkic	Examinator Lars Mouwitz
Titel och undertitel Yrkesutgång – Djurskötare Uppfylls branschens krav genom examensmålen?		
Sammanfattning Arbetets syfte är att undersöka möjligheten att kombinera branschens krav med de fastlagda kursmålen och utifrån det utforma ett förslag på ett relevant gymnasiearbete med yrkesutgång Lantbruk - djur. En djurskötare sköter och ansvarar för den dagliga skötseln av djuren. Djurslag som förekommer på svenska lantbruk är mjölkkor, ungdjur, köttdjur, grisar, hästar, fjäderfä och får. Historiskt sett startade man lantbruksutbildning för över 100 år sedan. Utvecklingen har gått från ett tungarbetat yrke med lite resurser till i dag där de nyexaminerade eleverna möter ett yrke där det krävs kunskap om hur ett högteknologiskt lantbruk fungerar. Djurskötaryrket grundar sig på teoretisk kompetens och praktisk kunskap som speglas i en tyst kunskap. Tyst kunskap är varje professions fundament som har formats genom erfarenhet och förtrogenhet i det dagliga arbetet. Rolf (1991) delar in praktisk kunskap i skicklighet, know-how och kompetens. Jag har valt att göra en djupgående empirisk intervjustudie med fem lantbrukare. De driver lantbruksföretag med anställd personal, har lång erfarenhet av att vara arbetsgivare för djurskötare och är själva intresserade och ser vikten av att ha kvalificerad personal i sina stallar. Jag ser inte att skolan har någon möjlighet att kunna möta Skolverkets uppdrag att konkretisera kursmålen så att eleven genom teoretiskt och praktiskt lärande når kunskap utifrån kursernas mål och därmed en yrkesutgång utan ett nära samarbete med branschen. Gymnasiearbetet sammanfattar elevens yrkeskunskaper och ska tydligt visa på		

<p>elevens yrkeskunnande. Utifrån examensarbetet har jag tagit fram de delar som är viktiga att få med i gymnasiearbetet utifrån lantbrukarnas perspektiv och skolverkets krav i ett samråd med det lokala programrådet. Jag ser med tilltro att vi ska nå rätt väg att examinera en djurskötare utifrån branschens krav på de kunskaper som efterfrågas.</p>		
<p>Nyckelord Djurskötare, yrkesutgång, anställningsbar, branschkrav, examensmål, gymnasiearbete</p>		
<p>Abstract Genom fem lantbrukares ögon sammanfattar jag och belyser kravet på elevens yrkeskunskaper efter djupgående empiriska intervjuer. Den tysta kunskapen genomsyrar lantbrukarnas kompetens och förtydligas genom litteraturen. Svaren ger underlag till innehåll i ett gymnasiearbete där yrkeskunnande som ska spegla lantbrukarnas perspektiv och skolverkets krav i ett samråd med det lokala programrådet.</p>		
<p>Utgivningsår 2012</p>	<p>Språk Svenska</p>	<p>Antal sidor 48</p>
<p>Internet/WWW</p>	<p>http://www.lnu.se</p>	

Sammanfattning

Arbetets syfte är att undersöka möjligheten att kombinera branschens krav med de fastlagda kursmålen och utifrån det utforma ett förslag på ett relevant gymnasiearbete med yrkesutgång Lantbruk - djur.

En djurskötare sköter och ansvarar för den dagliga skötseln av djuren. Djurslag som förekommer på svenska lantbruk är mjölkkor, ungdjur, köttdjur, grisar, hästar, fjäderfä och får. Historiskt sett startade man lantbruksutbildning för över 100 år sedan. Utvecklingen har gått från ett tungarbetat yrke med lite resurser till i dag där de nyexaminerade eleverna möter ett yrke där det krävs kunskap om hur ett högteknologiskt lantbruk fungerar. Djurskötaryrket grundar sig på teoretisk kompetens och praktisk kunskap som speglas i en tyst kunskap.

Tyst kunskap är varje professions fundament som har formats genom erfarenhet och förtrogenhet i det dagliga arbetet. Rolf (1991) delar in praktisk kunskap i skicklighet, know-how och kompetens.

Jag har valt att göra en djupgående empirisk intervjustudie med fem lantbrukare. De driver lantbruksföretag med anställd personal, har lång erfarenhet av att vara arbetsgivare för djurskötare och är själva intresserade och ser vikten av att ha kvalificerad personal i sina stallar. Jag ser inte att skolan har någon möjlighet att kunna möta Skolverkets uppdrag att konkretisera kursmålen så att eleven genom teoretiskt och praktiskt lärande når kunskap utifrån kursernas mål och därmed en yrkesutgång utan ett nära samarbete med branschen.

Gymnasiearbetet sammanfattar elevens yrkeskunskaper och ska tydligt visa på elevens yrkeskunnande. Utifrån examensarbetet har jag tagit fram de delar som är viktiga att få med i gymnasiearbetet utifrån lantbrukarnas perspektiv och skolverkets krav i ett samråd med det lokala programrådet. Jag ser med tilltro att vi ska nå rätt väg att examinera en djurskötare utifrån branschens krav på de kunskaper som efterfrågas.

Förord

Projektet har vuxit fram genom den nya gymnasiereformens krav på att yrkesgymnasierna ska gå ifrån att förbereda eleverna för ett yrke till att examinera ett yrkeskunnande. Vi ska styrka elevens yrkeskunnande genom ett gymnasiearbete och för att få klarhet i vad branschen har för krav på vilka kvalifikationer som gör djurskötaren anställningsbar efter sina studier har jag intervjuat lantbrukare som har djurskötare anställda. Examensarbetet har gett mig insikter som jag hoppas att jag ska kunna förvalta och utveckla i mitt arbete som yrkeslärare och en stolthet över att jag producerat detta arbete och hoppas att det även kan ge stöd i arbetet med gymnasiearbetet på fler naturbruksgymnasier runt om i Sverige.

Jag arbetar med att utbilda elever som ska bli djurskötare och jag har ett lantbruk tillsammans med min man där vi har ekologiska dikor. Samtidigt läser jag till yrkeslärare på halvfart sedan två år tillbaka. Detta har arbetsmässigt varit en svår ekvation att få ihop. Examensarbetet har varit spännande, tidskrävande, lärorikt och upplyftande samtidigt som det har varit en period av uppoffringar från min familj för att jag ska få utrymme att genomföra mitt examensarbete.

Daniel Alvunger sa för två år sedan när vi hade vår första träff på Linneuniversitetet att vi skulle vara beredda på att "låta livet stå på stand by under studietiden". Det har gått två år nu och jag förstår vad han menade med det. Min familj ska ha ett stort tack för att ni låtit mig få utrymme att genomföra mina studier under dessa två år. Det har varit en frustration och vända över uppgifterna som har avlöpt varandra och ett otalt av timmar vid datorn samtidigt som ogräset vuxit i rabatterna, fönsterna förblivit otvättade och det sociala umgänget blivit decimerat.

Jag vill också tacka lantbrukarna för att ni gett mig tid för en intervju även om ni inte alltid egentligen hade tid att ta emot mig. Era kloka svar har gett mig insikter jag ska bära med mig och jag känner mig stärkt i mitt arbete som yrkeslärare av vårt samförstånd.

Tack Adrian för dina kloka inlägg som gett mig självförtroende att nå ända fram till slutordet.

Annica Saläng, Jät, 15/6 2012

Innehållsförteckning

Sammanfattning	IV
Förord	V
1. Introduktion	1
2. Bakgrund	3
2.1. Lantbruksutbildningens historia	4
3. Litteratur angående kunskap	5
3.1. Tyst kunskap	5
3.2. Praktisk kunskap	6
3.3. Formell kompetens	7
4. Syfte och frågeställningar	8
4.1. Avgränsningar	8
5. Metod	9
5.1. Undersökningsmetod	9
5.2. Urval	9
5.3. Genomförande av undersökning	10
5.4. Etiska överväganden	11
5.5. Databearbetning	11
6. Resultat	12
6.1. Respondenterna	12
6.2. Djurskötarens yrkeskvalitéer	14
6.2.2. Personliga egenskaper	16
6.2.3. Praktiska färdigheter	18
6.2.4. Lantbrukarnas syn på utbildningens struktur	21
6.3. Bedömning av kompetens	25
7. Diskussion	27
7.1. Analys	27
7.1.1. Mötet med lantbrukarna gav insikt	28
7.1.2. Undersökningens resultat	28
7.2. Slutsats	32
7.2.1. Gymnasiearbete	33
7.2.2. Slutord	36
8. Referenser	37
9. Bilagor	40

1. Introduktion

En djurskötare arbetar med att sköta djur i besättningar som ägs av enskild lantbrukare, större gårdar som drivs som, handelsbolag (HB) eller aktiebolag, (AB), försöksstall till universitet, djurparker och naturbruksgymnasieskolor.

Djurskötaren sköter och ansvarar för den dagliga skötseln av djuren. Djurslag som förekommer på svenska lantbruk är mjölkkor, ungdjur, köttjur, grisar, hästar, fjäderfä och får. Vissa tjänster kräver specialutbildning för att klara uppdraget.

Yrket kräver att man tar ansvar för djurens hälsa och trivsel genom daglig omsorg och tillsyn så att djuren inte far illa. Djur är vanedjur och kräver sina rutiner, därför är det viktigt att sköta sysslorna på utsatta tider och att man är nogga med att hålla tider.

Arbetsuppgifterna kan bestå i utfodring av djuren, tillreda foder, mjölka, rengöring, underhåll av stallar och maskiner, avel (semin), rekryteringsplanering, arbeta förebyggande kring djurens hälsostatus, även genomföra behandlingar t ex kastreringar, spruta mediciner som är veterinärordinerade, sårbehandlingar, utfodringsberäkningar, djurfödslar och ungdjursskötsel. Det krävs också goda kunskaper om hur man sköter de tekniska lösningarna i stallarna som sköter mjölkning, utfodring, ventilation, utgödsling etc. På sommaren sker delar av djurskötseln på ute på bete och då krävs kunskaper om hur man förbereder för betesdrift.

Planering för foderskörd ligger ofta på ägarens lott eller andra anställda i lantbruksdriften men ibland har man en kombinerad tjänst som kräver kunskap i växtodling och traktorkörning.

Som djurskötare kan man ingå i ett arbetslag eller arbeta ensam. När man ingår i ett arbetslag krävs god förmåga att samarbeta mot samma mål, visa respekt och hjälpa åt. Som ensamskötare krävs ett ansvarstagande mer riktat mot arbetsgivaren och sitt åtagande som djurskötare med alla förekommande arbetsuppgifter. Väljer man att arbeta som avbytare åker man omkring och sköter flera besättningar. Man kan man

vara antingen sin egen med F-skattsedel, vara anställd av flera lantbrukare eller vara anställd av någon intresseorganisation.

Framtidens djurskötare kommer att mötas av större djurenheter, mer mekaniserade och automatiserade verksamheter med spetskompetens mot teknik och djur (arbetsförmedlingen/djurskötare).

Av 18 nationella program är naturbruksprogrammet ett av de 12 yrkesprogram som den svenska gymnasieskolan får erbjuda enligt skolverkets direktiv. En elev som väljer att gå på ett naturbruksgymnasium ska kunna börja arbeta i sitt yrkesval direkt efter studenten. Skolverket har, i den nya reformen GY11, varit tydliga i sin beskrivning av yrkesutgångarna och arbetat fram kurser som är anpassade och ger även eleven möjlighet att läsa specialiseringskurser för att eleven tillsammans med gymnasiearbetet ska få den kompetens och förtrogenhet som krävs efter avslutad utbildning för att bli anställningsbar (skolverket/naturbruk).

Utbildningen mot djurskötsel inom lantbruk ska ge eleven kunskaper om de djur som finns i det svenska lantbruket, hur deras naturliga beteende är, deras grundläggande behov och hur man skapar samspel mellan djuren och djurskötaren.

Som yrkeslärare har man ett uppdrag från Skolverket att konkretisera kursmålen så att eleven genom teoretiskt och praktiskt lärande når kunskap utifrån kursernas mål och därmed en yrkesutgång. Är det så enkelt? Är man en bra djurskötare bara för att man har nått alla kursmålen? Vilka kvaliteter hos en djurskötare efterfrågas av lantbrukarna som ska anställa de nyexaminerade ungdomarna?

Genom den här kvalitativa studien ska jag intervjua lantbrukare som anställer djurskötare för att få svar på om elevens yrkesutgång enligt skolverkets direktiv är det som branschen efterfrågar eller om det finns kvalitéer eleverna bör ha med sig ut i sitt yrke som inte gymnasieutbildningen åskådliggör.

Gymnasiearbetet ska pröva elevens kunnande i att genomföra arbetsuppgifter som styrker att eleven har tillräckliga kunskaper för yrket. Finns det utrymme att återkoppla och belysa branschens krav i gymnasiearbetet?

2. Bakgrund

Jag har valt att göra ett examensarbete där jag ska försöka ta reda på vilka kvalitéer en lantbrukare vill att en djurskötare ska ha för att vara anställningsbar direkt efter sin yrkesutbildning. Är branschens krav förenliga med gymnasieutbildningen läroplan och kursmål?

”Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.”

Kap15 § 2 i skollagen.

Jag har som aktiv yrkeslärare på ett naturbruksgymnasium ställts inför utmaningen att vara med i förändringsprocessen av vår utbildning som GY11 dikterar villkoren för. I och med GY11 har yrkesutbildningarna i gymnasieskolan förändras. Efter tre år ska eleven vara förtrogen med ett yrke och vägen dit ska innehålla praktiska och teoretiska måluppfyllande övningar. Yrkeslärarens bedömningsuppdrag är dock densamma som i den gamla gymnasiereformen. Lärarens uppdrag som myndighetsutövare ska fortfarande bedöma elevens kompetens men i dag ska det betyg som läraren sätter direkt vägleda branschen i en anställningssituation (Skolverket, 2011).

Skolverket har arbetat med att förankra branschen via programråd för att ge skolorna, lärarna och rektorerna vägledning. Ämnesplanernas struktur är förändrad och eleven ska genom ett gymnasiearbete ges möjlighet att påvisa sina yrkeskunskaper (Skolverket, 2011).

En yrkeslärare kommer från branschen med flera års yrkeskunnande och har därefter förkovrat sig i en pedagogisk kompetens genom yrkeslärarutbildningen. I sin yrkesprofession möts den tysta kunskapen med uppdraget att omvandla skolverkets framtagna karaktärsämnen inom sitt yrkesområde och omsätta det till ett pedagogiskt lärande av yrket så att eleven kan tillägna sig kunskapen. Vad är det som sker när yrkesläraren förmedlar kunskap i yrket med kursmålen som fundament i samklang med den tysta kunskapen?

En djurskötares yrkeserfarenhet leder till en praktisk kunskap som har utvecklats i tillvarons svåröverskådliga miljö som förutsätter att man är i verksamheten för att man ska greppa helheten. Den praktiska tysta kunskapen kommer till sin rätt i en konkret situation. Genom en traditionell överförd kunskap tillsammans med egen förkovrad kunskap skapas rutiner som är lantbrukarens kompetens som samtidigt inte är lätt att fånga i en läroprocess.

2.1. Lantbruksutbildningens historia

Utbildningen har genom åren hela tiden varit i en förändringsprocess och varje generation har satt sin prägel på utformningen. 1971 blev de praktiska utbildningarna en del av gymnasieskolan och 1991 förlängdes utbildningen från två till tre år. Yrkesutbildningarnas behörighet gav därmed också en grundläggande behörighet till studier på högre nivå. Rydå (1981) berättar att lantbruksutbildningens historia i Sverige startade redan för över 100 år sedan. Edvard Nonnen var den första som startade utbildning för lantbruk på Degerberg 1834. Sveriges godsägare efterfrågade utbildning för deras arbetsledare på godsen och vid mitten av 1800-talet fanns det möjlighet att utbilda sig i alla Sveriges län. Under två års utbildning som var förlagd på stora jordbruk fick eleverna både praktiskt och teoretisk undervisning. För att kunna driva dessa stora jordbruk krävdes att eleverna var aktiva och deltog i driften under sin studietid.

Folkhögskolorna startade 1868 och då införde de lantmannaavdelningar som bedrev allmänna lantbruksutbildningar. Dessa utbildningar var endast teoretiska och hölls på vinterhalvåret och kallades Vinterkurser. Dessa kurser riktade sig mot blivande lantbrukare från små och medelstora gårdar (Rydå, 1981).

Riksdagen bestämde på mitten av 1940-talet att lantmannaskolor skulle ha tillgång till skoljordbruk för att kunna bedriva undervisning praktiskt för alla studerande. I och med detta slogs den tvååriga statliga lantbruksutbildningen och folkhögskolornas utbildningar samman 1963 under benämningen lantbruksskola (Rydå, 1981).

När man ser på jordbruksyrkets utveckling som från början var ett tungarbetat yrke med lite resurser till i dag där de nyexaminerade eleverna möter ett yrke där det

krävs kunskap om hur ett högteknologiskt lantbruk fungerar förstår man att det krävs resurser, god utbildning och en skola som håller sig uppdaterad på vad som händer ute i näringen.

3. Litteratur angående kunskap

Djurskötaren måste gå in i sitt yrke med en insikt om att det krävs stort ansvarstagande, kunnande, självständighet som ger djurskötaren relevant kunskap för att bemöta kraven som arbetsgivaren förlitar sig på att djurskötaren har. Enligt Roger Säljö (2000) ger kunskap en slags makt där den som inte har kunskap blir osjälvständig och ställs i ett beroendeskap mot den som besitter kunskap.

Den teoretiska kunskapen är fundamentet för den praktiska kunskapen och samklangens däremellan mynnar ut i en begynnande tyst kunskap som kommer att utvecklas med åren. Eleverna som utbildar sig till djurskötare ska ges möjlighet att färga sin förkovrade teoretiska kunskap med praktiska övningar på skolan och genom att ges en kvalitativ praktisk erfarenhet på ute i branschpraktik.

Djurskötaryrket grundar sig på teoretisk kompetens och praktisk kunskap som speglas i en tyst kunskap.

Det finns många beskrivningar kring kunskapens betydelse och innebörd i litteraturen. Jag har valt att söka i litteraturen efter det som fångar upp beskrivningen av djurskötarens kompetens.

3.1. Tyst kunskap

I NE förklaras tyst kunskap utifrån det engelska uttrycket ”tacit knowledge” som från början användes av Michael Polanyi. Uttrycket beskriver ”sinnesintryck, uppfattningar, sociala regler och värderingar som tas för givna i mänskligt handlande”. Begreppet var ett sätt att försöka förklara att man måste förlita sig på att människan inte bara agerar utifrån något som man förstått eller tidigare provat utan det finns en filosofiskt ordlös inbyggd känsla för vad som ska göras (NE – artonde bandet, tyst kunskap, s. 569).

Tyst kunskap är varje professions fundament som har formats genom erfarenhet och förtrogenhet i det dagliga arbetet. Molander (1996) beskriver tyst kunskap som

ett ordlöst lärande. Han belyser även att tyst kunskap är att ha kunnandet att se när något är fel även om skolboken säger något annat. Den kvalitativa kunskapen som är förkovrad genom studier och forskning är synoptisk, men det man sett, ställts inför och sett utgången av omvandlas till erfarenhet, tyst kunskap.

Enligt Molander (1996) hamnar fokus ofta på kunskapsinhämtning genom teoretiska studier före den praktiska kunskapsinhämtningen. Den egna tysta kunskapen växer fram genom möjligheten att få ta del av en yrkesverksam läromästare som ger av sin tid, erfarenhet, vägledning, direkta instruktioner och i ett ordlöst samförstånd skapas förtroendet som mynnar ut i tyst kunskap. Enligt min erfarenhet och övertygelse är yrkeslärares uppgift att skapa möjligheter för eleven att ta till sig och förstå kunskap som grundar sig på teoretiska kunskaper och ges möjlighet att möta och väva in den tysta kunskapen genom praktik i branschen i en erfarenhet som ger eleven en eftertanke att bygga sina egna kunskaper på. Detta belyser den amerikanska filosofen Donald Schön när han beskriver tyst kunskap som en reflektionsorienterad läroprocess där reflektionens inverkan i processen är en inlärningsprocess där man ger sig tid att stanna upp i sitt lärande och låta sig påverkas av en problemsituation för att hitta nya lösningar (Illeris. 2006)

3.2. Praktisk kunskap

Gustavsson (2002) resonerar kring hur den medvetna teoretiska kunskapen som förkovras genom inläsning av facklitteratur skiljer sig från den praktiska som formas i kroppen, ut via handen och kunskapen åskådliggörs. Genom att kunna utföra något, vet man också hur man gör och den teoretiska kunskapen speglas i att veta att man ska göra något enligt Gustavsson (2002).

Rolf (1991) delar in praktisk kunskap i skicklighet, know-how och kompetens. Skicklighet är enligt Rolf något man med tiden ådragit sig genom erfarenhet. En skicklig person behöver inte andras erkännande för att veta att han har lyckats utan kan själv avgöra utfallet. Know-how är en praktisk kunskap som stärks i ett socialt sammanhang där förmågan identifieras av omgivningens respons.

Kompetens eller ”kvalificerad praktisk kunskap” utvecklats genom förmågan att samspela med tyst kunskap och den teoretiska kunskapen. Kompetens kan ge

utövaren en särställning då makten över ens egen praktiska kunskap värderas Rolf (1991).

3.3. Formell kompetens

Genom utbildning når man en formell kompetens. Utbildningen är en målinriktad process där undervisning regelmässigt genomförs utifrån uppställda mål genom teoretisk undervisning och praktisk träning. En formell kompetens ska legitimeras genom intyg/betyg från utbildning (Wikipedia/Utbildning).

Enligt Bo Göranson (2009) lever inte den teoretiska kunskapen som han benämner som ”död kunskap” upp till dagens krav på kompetens. De nutida kunskapspretentionerna visar på hur yrkeskompetensen bör mötas i en praktiskt och vetenskapligt symbios. Dessa två former av kunskap har betydelse för kompetensens klass och kan inte begränsas av varandra. Bo säger att den yrkesverksamme kan begrunda sin kompetens och uppnå samma inblick som teoretiskt förkovrade teorier. Om man ges möjlighet att lära sig genom praktisk träning där misslyckanden omvandlas till kunskap under inlärningsprocessen avskiljs de felaktiga eller ineffektiva beteenden vartefter. Den tysta kunskapen är unik i varje yrke och beskrivningen av kunskapen måste ges utrymme att prövas i dess omgivning.

Naturbruksprogrammet är ett av den svenska gymnasieskolans yrkesprogram. Eleverna ska efter examen ha en korrekt kunskap om vad som krävs för att arbeta inom naturbrukssektorn. Elever som väljer Lantbruk – Djur ska under sina tre år ges möjlighet att förkovra sig och utveckla en yrkeskunskap som likställs en formell kompetens i yrket djurskötare.

De ska också ges möjlighet och beredskap att kunna läsa vidare mot högre utbildning inom naturvetenskap. Den formella kunskapen redovisas genom Gymnasiearbetet. Eleven ges möjlighet att visa sin yrkeskompetens genom en examination av förmågan att utföra arbetsuppgifter som relaterar till yrket djurskötare. Eleven ska också visa sin förmåga att planera, utföra sitt yrkeskunnande i en reell miljö och därefter självskatta sin uppgift (Skolverket/naturbruksprogrammet).

4. Syfte och frågeställningar

Arbetets syfte är att undersöka möjligheten att kombinera branschens krav med de fastlagda kursmålen och utifrån det utforma ett förslag på ett relevant gymnasiearbete med yrkesutgång Lantbruk - djur.

- Vad anser lantbrukare att en djurskötare ska ha för färdigheter både praktiskt och teoretiskt för att vara anställningsbar?
- Vilka delar i ämnes/kursmålen överensstämmer med lantbrukarens krav på praktiska färdigheter?
- Hur ska ett gymnasiearbete utformas så branschens krav på de kunskaper som efterfrågas uppfylls, där elevens förmåga visas i de vanligt förekommande arbetsuppgifterna i yrket Djurskötare – lantbruksdjur?

4.1 Avgränsningar

Jag har valt avgränsa min studie genom att fokusera på en mer djupgående empirisk intervjustudie med fem lantbrukare där jag genom en semistrukturerad intervjuform ska försöka utröna branschens krav på vilka kvalitéer en djurskötare ska besitta efter yrkesutbildning på gymnasienivå. Jag kommer också att relatera till de kurser som ligger i programfördjupningen och är speciellt utformade för yrkesutgång mot djurskötare inom lantbruk. Lantbruksdjur 1, 100p, Lantbruksdjur 2, 100 p, Lantbruksdjur – specialisering, 100p och gymnasiearbetet (skolverket.se/Naturbruk - examensmål och programstruktur). Jag ska söka efter gemensamma nämnare utifrån intervju svaren och ämnes/kursmålen som stärker yrkesutgångens kvalitet och näringens förtroende för utbildningen och integrera resultatet i ett förslag till utformning av examensarbete för Lantbruk – djur.

5. Metod

Jag har valt att göra en djupgående empirisk intervjustudie med fem lantbrukare, studerat kurser som ligger i programfördjupningen och är speciellt utformade för yrkesutgång mot djurskötare inom lantbruk och tagit stöd i läroplanen för gymnasieskolan i min sammanställning och redovisning av materialet.

5.1 Undersökningsmetod

Jag har formulerat frågeställningar som jag har tagit stöd av i semistrukturerade intervjuer med fem lantbrukare. Frågeställningarna har arbetats fram med underlag i kravet på elevernas kunskapsmål som ska uppnås i relation till läroplanen.

Frågeställningarna är beslutade i förväg för att möjliggöra en intervjustudie där målet är att få svar på vilka kvaliteter en duktig djurskötare ska besitta om han/hon ska vara anställningsbar. Jag har också tagit del av kursmål i programfördjupning mot yrkesutgång för djurskötare inom lantbruk som synkroniserar med branschens krav på kunskap hos en djurskötare. (Carlström & Carlström Hagman 2006).

Läroplanen för gymnasieskolan finns som fundament i studiens struktur och åskådliggörs i resultatdelen.

5.2 Urval

Respondenter till projektet driver lantbruksföretag med anställd personal, har lång erfarenhet av att vara arbetsgivare för djurskötare och är själva intresserade och ser vikten av att ha kvalificerad personal i sina stallar. Deras företag finns geografiskt utspridda från norra Södermanland till södra Skåne.

Jag är uppvuxen på ett lantbruk där mina föräldrar är yrkesverksamma lantbrukare. Miljön jag är uppvuxen i och mitt eget yrkesval har gjort att jag under hela mitt liv rört mig i lantbruksmiljö, med lantbrukare som föräldrar, arbetsgivare, kollegor och även en slags kunder då jag utbildar yrkesmänniskor för deras företag. Genom att genomföra intervjun med en lantbrukare som även är min egen profession anser jag mig vara kvalificerad att uppfylla kriteriet för att kunna att ”tala med bönder på bönders vis” och har därmed bidragit till att bönderna har svarat på frågorna nyanserat och uttömmande.

5.3 Genomförande av undersökning

Jag såg en möjlighet i att få fram kvalitativa svar på mina frågor genom att intervjua aktivt yrkesverksamma lantbrukare som har lång erfarenhet av att ha djurskötare anställda. Jag valde att intervjua lantbrukare som jag känner personligen och var medveten om att det fanns en risk att jag genom min personliga koppling kunde påverka hur de svarade på mina frågor. Jag höll mig till frågeställningarna och hade en medveten personlig distans genom hela intervjun. Jag begränsades av att välja endast lantbrukare med nötkreatur och är medveten att det finns en risk med att deras svar inte verifierar samma krav på en anställningsbar djurskötare som lantbrukare med grisproduktion, fårproduktion, fjäderfäproduktion etc. då kraven på kompetens är olika utifrån vilket djurslag man lärs sig om.

Jag kontaktade varje lantbrukare personligen genom ett telefonsamtal där jag beskrev uppdraget och vad intervjun skulle handla om. När jag fått klartecken från dem om att de ställde upp på en intervju skickade jag även ett brev där jag beskrev anledningen till intervjun mer ingående (Bilaga 1).

Jag har tagit del av Helena Tsagalidis (2008) råd om hur man konstruerar frågor som öppnar upp till ett gott samtal och har under intervjuerna haft stöd av följande frågor;

- Vad söker du för egenskaper hos en duktig djurskötare, personliga och yrkesmässiga?
- Vilka praktiska färdigheter behöver en djurskötare ha?
- Vilka yrkeskunskaper tycker du är viktigast att en djurskötare har?
- Vilken utbildning anser du att en djurskötare ska ha genomgått?
- Vad gör en djurskötare anställningsbar?

Intervjuerna har inte utförts strikt utifrån frågorna utan jag har haft dem som hjälp för att styra intervjun i rätt riktning. Intervjuerna dokumenterades under samtalets gång genom inspelning.

5.4 Etiska överväganden

Jag har informerat samtliga respondenter i förväg genom telefonsamtal och även ett brev om syftet med intervjun. Jag har även erbjudit dem att läsa min sammanställning från den inspelade intervjun. De har i brevet även fått information om att de deltar frivilligt och kan när som helst avbryta intervjun om de så skulle önskar. För att de intervjuade lantbrukarnas anonymitet skall bevaras redovisas inte namn, kön eller deras gård vid namn.

5.5 Databearbetning

Jag har valt att sammanställa rådata enligt Carlström & Carlström Hagemans (2006) förslag för kategorisering vid intervjuer. När jag har analyserat intervjumaterialet har jag försökt få en översiktlig bild av helheten för att se en gemensam grundtanke i svaren (Dimnäs 2007).

Jag har sökt efter svar som kan kategoriseras under sammanfattande rubriker och har också sökt efter återkommande teman som kan återkopplas till läroplan för gymnasieskolan samt mina frågeställningar som jag har grupperats utifrån frågeställningarna (Skolverket 2011, Carlström & Carlström Hageman 2006).

Materialet redovisas i resultatdelen som även kommer att redovisas i en muntlig redovisning i samband med kursavslutning. Respondenterna kommer i rapporten att presenteras utifrån sina erfarenheter som arbetsgivare och egen yrkeskompetens.

De 5 intervjuade lantbrukarna driver eget lantbruksföretag med 1 – 5 anställda djurskötare. Alla har gått på lantbruksskola/naturbruksgymnasium och 2 har också läst vidare till lantmästare.

6. Resultat

I detta kapitel sammanställer jag resultatet av mina intervjuer genom att kategorisera svaren under rubriker som ger en översikt av svaren. Jag kommer att återkoppla svaren från intervjuerna genom att söka förenade kunskapskrav från branschen med kursmålen i programfördjupade kurser, läroplanens krav och även branschorganisationen Naturbrukets yrkesnämnds (NYN) synpunkter kring kravet på en anställningsbar djurskötare. Jag inleder resultatdelen med en presentation av respondenterna.

6.1 Respondenterna

Jag har intervjuat fem lantbrukare som aktivt driver lantbruksföretag med anställd personal i sina djurstallar.

För att kunna citera lantbrukarna och även ge deras uttalanden en tydligare kontext i resultatet har jag valt att referera till dem med deras förnamns initial. Kort presentation av lantbrukarna;

M – 47 år - Södermanland

Driver familj jordbruk. 130 mjölkkor med rekrytering i en kall lösdrift¹ med två robotar. Har haft anställd personal i 20 år. Nuvarande personalstyrka består av 2 tjejer som har gått på naturbruksgymnasium. De har varit anställda i 2 år respektive 5 månader. Feriearbetare och timanställda kommer och går.

H – 40 år – Södermanland

Driver jordbruk med sin far. 70 dikor med rekrytering² och även uppfödning av

¹ Kall lösdrift är ett oisolerat djurstall där djuren går lösa i olika boxsystem.

² Rekrytering är besättnings nya generation djur som sätts in vart efter man byter ut produktionsdjur.

dikornas tjurkalvarna till slakt. Köper in ca 100 mjölkraskalvar per år för uppfödning till slakt. Nuvarande personalstyrkan består av 2 manliga djurskötare som inte har någon yrkesutbildning utan är enligt dem själva lärda i ”livets hårda skola” och 4 anställda för entreprenadkörning utanför gården. Djurskötarna har varit anställda i 4 år respektive 12 år. Feriearbetare och timanställda kommer och går.

O – 25 år – Östergötland

Driver familj jordbruk med sin far. 25 mjölkkor med rekrytering i en kortbåsladugård. Nuvarande personalstyrka består av 1 kille som har gått på naturbruksgymnasium. Han har varit anställd i 3 år. Feriearbetare.

Ö – 48 år – Kronoberg

Driver ensam ett jordbruk. 50 dikor med uppfödning av rekrytering. Nuvarande personalstyrka består av 1 kille som har gått på naturbruksgymnasium. Han har varit anställd i 8 år och är den enda som varit anställd hos Ö.

A – 60 år – Skåne

Driver större lantbruk sedan 40 år med mjölkkor och uppfödning av egen rekrytering. 250 kor i varm lösdrift och mjölkkarusell³. Nuvarande personalstyrka består av 5 anställda. Den som varit längst är ladugårdsförman som varit anställd i 22 år och den senast anställda kom för ett halvår sedan. Alla har grundläggande utbildning samt gått kompetenshöjande kurser under sin anställning. Feriearbetare och timanställda kommer och går.

³ Mjölkkarusell är ett mjölkningssystem där korna går in i en rund cirkulerande ”karusell” som rör sig sakta runt samtidigt som personal står placerade och sköter alla momenten under mjölkningen från sina stationära platser.

Jag har också intervjuat Michael Insulander som är kanslichef i NYN och även sitter i det centrala programrådet för Naturbruksutbildning på skolverket om NYN 's gröna kort som är ett praktiskt prov som certifierar yrkeskunskapen hos bl a djurskötare.

6.2 Djurskötarens yrkeskvalitéer

6.2.1. Yrkesmässiga egenskaper

Jag frågade lantbrukarna om vilka yrkesmässiga kunskaper en djurskötare skulle ha för att vara anställningsbar och kände att svaren var mer självklara för några mer än andra. M sa direkt ”jag ser att personen har en lugn framtoning och har en grundläggande kompetens, men ett djurintresse är viktigast”. Ö tvekade med svaret, men tyckte att hans anställda kille hade varit ganska osäker när han kom direkt från gymnasieutbildning och att under dessa 8 år hade han ”lärt honom allt han kan” och det har gjort att han var väldigt nöjd med sin anställda kille och att han var mån om att han skulle trivas. Han sa att killen var ”guld värd” och att han var nogga med att han hade bra lön, fick ledigt när han ville och att de hade en öppen relation som speglades i samförstånd. När jag frågade hur han skulle tänka om han skulle bli tvungen att anställa någon nu när det gällde de yrkesmässiga kunskaperna svarade han att det var en svår fråga och att det inte bara var de yrkesmässiga kunskaperna som styrde vem man anställde utan att personens egenskaper och förmåga att vilja att lära sig var lika viktig. H svarade att ”en bred erfarenhet gör att de är mer anställningsbara”. Han har inte behov någon som bara är anställd som djurskötare så hans grabbar har fått jobba både med djuren och växtodlingen. Detta har gjort att de har en bred kompetens som H har varit med att utforma. H skrattade och sa ”ja, man kan säga att de har en lokal kompetens”. Han som har varit anställd i 12 år är enligt H hans bästa investering och värderar dennes kompetens så högt att han funderar på att erbjuda honom att bli delägare i företaget nu när H 's pappa ska trappa ner.

Skolans uppdrag

Skolan har inte bara som uppdrag att utbilda en djurskötare utifrån yrkesrelaterade kunskaper utan läroplanen säger att skolan också ska ge eleven en demokratisk

grundsyn. Detta styrs av skollagen (2010:800) och anbefaller att ungdomar som går på gymnasiet ska ges möjlighet att inhämta och utveckla både utbildningsrelaterade och personligt utvecklande kunskaper. Elever ska ges möjlighet att utveckla sitt lärande och utvecklas som person. ”Undervisningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (SKOLFS 2011:144). Skolan har också som uppgift att ge eleverna möjlighet att finna sin unika personlighet och med den tryggheten i sig själv lättare fungera på bästa sätt med ansvar för det gemensamma samhällslivet (läroplanen för gymnasieskolan).

H svarade att han tyckte att det var viktigt att hans anställda var pålästa och visade intresse för att vidareutbilda sig. Han sa att den kunskapen som eleverna hade med sig från gymnasiet var bra men att det inte fick stanna där för utvecklingen gick framåt snabbt och det gällde att hänga med. Han berättade att han prenumererade på facktidningar till personalutrymmet och att det var uppskattat hos personalen. A upplevde att ungdomarna hade bättre utbildning i ryggen nu när de kom ut på praktik till honom än för 20 år sedan och trodde att skolorna var mer rustade att möta en arbetsmarknad nu än på 80-talet då utbildningarna precis gått från att vara tvååriga till att bli treåriga. A förespråkade praktiken (APL) och glädde sig åt att branschens inflytande skulle bli större i och med fler veckor ute på APL i och med GY11.

APL

Alla elever som läser på ett yrkesprogram ska ha minst 15 veckors arbetsplats lärande och det ska motsvara 23 timmar garanterad undervisningstid. APL-platserna ska uppfylla krav som utbildningen ställer. En handledare ska ta hand om eleven på arbetsplatsen och måste vara kvalificerad att ta hand om eleven och inneha adekvata yrkeskunskaper och erfarenheter (skolverket.se/APL).

Examensmål

Utbildningsdepartementet har i sin skrivelse den 31/3 2010 angående examensmål i gymnasieskolans nationella program angett naturbruksprogrammets examensmål. De ser det som angeläget att det tydligt framgår vilka kunskaper eleven ska ha för att kunna arbeta i naturbrukssektorn. Det praktiska arbetet ska stärka elevens

skicklighet i ett innovativt tänkande och agerande i det praktiska yrkesutövandet. Elevens ansvarstagande ska utvecklas och förståelsen för det personliga ansvaret i en yrkesroll stärkas. Eleven ska förstå sin utveckling i det praktiska arbetet och kunna reflektera kring sitt agerande. All teoretisk kunskap ska kunna omvandlas till praktiskt kunnande. Utbildningsdepartementet skriver också att genom praktisk träning ska eleven lära sig att både planera och utföra arbetsuppgifter samtidigt som deras medvetenhet om sin arbetsförmåga självskattas utifrån kriterierna ”kvalitet, effektivitet och miljötänkande” (utbildningsdepartementet/examensmål i naturbruk).

”Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt förstår yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor”.

(utbildningsdepartementet/examensmål i naturbruk).

6.2.2. Personliga egenskaper

A berättade om när han anställde en sommarvikarie för några år sedan. Det var en ung tjej som inte var från södra Sverige men som hade svarat på en annons och ville prova på att arbeta i Skåne. A tyckte att hon verkade trevlig och hade referenser som beskrev hennes kompetens som A tyckte var tillräckliga för sommarjobbet. I ladugården finns det alltid flera som jobbar tillsammans så en nyanställd behöver inte ta så stort ansvar i början utan behöver bara följa instruktioner. Tjejen hann inte mer än börja förrän A märkte att hon tog sig friheter och var dålig på att passa tider. Trots flera tillsägelser blev det inte bättre utan hon började sjukskriva sig flera gånger i veckan. Det blev ohållbart och A fick be henne att sluta. Hon var helt oförstående och tyckte att han hade missuppfattat situationen trots att resten av personalen intygade om hennes brister. A har vid flera tillfällen mött ungdomar som inte tagit arbetstider, regler och arbetsinstruktioner på allvar utan visat sig ”på styva linan” och tagit sig friheter som inte A som arbetsgivare har uppskattat. A funderar på om det framgår tillräckligt tydligt i yrkeskurserna, vikten av att sköta sitt jobb och fungera i ett arbetslag. M hade sett samma egenskaper hos unga praktikanter och påpekade att det kändes som om det under senare år blivit sämre med respekten för

regler och ansvar för sitt arbete hos ungdomarna. O ansåg att de personliga egenskaperna hos en medarbetare var en av de viktigaste och ”resten kan jag lära upp här på gården”. Ö berättade att det många gånger står att man söker folk med bra social kompetens i arbetsannonser för djurskötare. H har fler gånger tagit emot arbetssökande via arbetsförmedlingen som inte har utbildning och märkt att det ofta fungerar även om utbildning saknas bara personen visar ansvar och intresse. H berättade också att en av de anställda som är en förståndshandikappad kille som sköter djuren har mötts av ”dålig social attityd” hos några ungdomar när de har blivit satta att arbeta med honom. Vilket har medfört direkt avsked och en uppmaning om att ”se över sin sociala kompetens”.

Skolans värdegrund

Läroplanen lyfter lantbrukarnas önskemål om att anställa personer med en god social kompetens som har med sig en grundsyn som avspeglas i ansvarstagande, respekt för andra, bra medarbetare och trevlig personlighet. Läroplanen säger att skolans ansvar är att skapa en förståelse och empati hos ungdomarna för sina medmänniskor. Skolan ska aktivt arbeta med förståelse hos ungdomarna för att det finns olika människor i samhället och respekten för andra ska öka förståelse och motverka utsatthet som mobbing och/eller diskriminering där ”kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling” (skolans värdegrund/läroplanen, 2011) är orsaken.

Det anställs numera personal från Polen och de baltiska länderna i större djurbesättningar och det medför att även djurskötaryrket internationaliseras och det ställs krav på medarbetarnas kunnande att förstå och uppskatta värdet i en kulturell mångfald. Skolan är en social och kulturell mötesplats i många sammanhang men på naturbruksgymnasierna går det inte många som kommer från en annan kultur, så där finns inte samma möjlighet att stärka sin förmåga och ges inte möjlighet att möta mångfalden i undervisningen på ett naturligt sätt. Eleverna ska också ges kunskap och insikt om den egna delaktigheten i det gemensamma kulturarvet och stärka sitt kunnande att förstå andra människor och deras livsvillkor och värderingsgrunder (skolans värdegrund i läroplanen).

6.2.3. Praktiska färdigheter

När jag frågade om vilka praktiska färdigheter lantbrukarna sökte hos en djurskötare svarade alla att det var viktigt att djurskötaren hade ett gott djuröga. De såg det som en egenskap som är viktig och grundläggande för att fungera som en bra djurskötare. O sa att även om personen i fråga utbildat sig och hade praktisk erfarenhet krävdes ett gediget intresse i botten för att klara av jobbet. För honom var ett gott djuröga hos en individ det som avgjorde för att vara anställningsbar och då hade det ingen betydelse hur många fina betyg personen visade upp. Betygen var inte det första O tittade på utan det var omdömena/referenser, både muntliga och skriftliga från tidigare arbetsgivare som avgjorde.

Djuröga

Stiftelsen Lantbruksforskning definierar begreppet "Djuröga" som en säregen skicklighet där man har en fingertoppskänsla för att ta hand om djur och få dem att må bra, växa som de ska och producera samtidigt som de är friska och fungerar bra i besättningen. Två forskare vid SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) och Lunds universitet har sökt svar på vad det betyder att ha ett djuröga, vilken kompetensen är och om djuröga är något man kan lära sig. De har djupintervjuat mjölkproducenter för att söka svar och det visade sig att någon med djuröga är en person som;

- "Har ett djupt intresse för djuren och produktionen."
- "Har goda kunskaper om djurens normala beteende och därmed kan upptäcka avvikelser från detta på ett tidigt stadium."
- "Är beredd att lägga ner den tid som behövs i ladugården."
- "Har en mycket god observationsförmåga."
- "Har en viss erfarenhet av produktionen och djurskötseln."
- "Är lugn och sansad och har tålmod."

(Inger Ledin, Institutet för husdjurens utfodring och vård, SLU)

Deras slutsats blev att kompetensen bra djuröga verkade vara ett genomgripande

engagemang för djur. Fallenheten hade en klar förbindelse mellan god produktion och djuröga. Samtidigt som det inte var lika markant samband mellan låg avkastning och dåligt djuröga. Forskarna menade att man kan lära sig ”den del av kompetensen djuröga som består av kunskaper eller färdigheter” men ”den del som bygger på intuition, attityder, minnen och känslor måste överföras genom exempel och i den miljö där kompetensen ska användas” (djuröga/lantbruksforskning.se).

Enligt forskarna på SLU/Lunds universitet lär man sig delar av kompetensen djuröga genom kunskaper och färdigheter. Eleverna ska enligt examensmålen för Naturbruk ska bli utveckla kunskaper och färdigheter att arbeta med djur. De kunskaper och färdigheter en elev får via programfördjupningskurserna på ett naturbruksgymnasium är utformade att ge eleven grundläggande kunskaper för att nå kompetensen för ett djuröga. Skolverkets riktlinjer för ämnet Lantbruksdjur fokuserar på kunskap i biologi, teknik och ekonomi. Denna vetenskap möjliggör förutsättningar att driva produktion med god välfärd för djuren, samtidigt som nya produktionsmetoder och verksamhetsområden skapar en utvecklingsbar framtid. Programfördjupningen/Ämnet lantbruksdjur hanterar hur olika djur inom lantbruket sköts och hur man använder djurstallarnas tekniska utrustning. Man går igenom och lär ut lantbruksdjurens foderbehov, djurens miljö, hälsa, etiskt djurhantering, avel, olika produkters kvalitet och ekonomi. Den biologiska mångfalden och landskapsvård är viktiga komponenter i kunskapen om en god djurskötsel (skolverket.se/Ämne Lantbruksdjur).

Jag frågade alla vilka mer praktiska färdigheter de ansåg att en djurskötare behövde ha för att vara anställningsbar. O berättade att han har överlämnat stort ansvar på sin anställda kille och ser att en bra djurskötare ska arbeta efter mottot ”bra djurskötare reder sig själv” vilket betyder enligt O att man inte ska vara rädda att ta i, klurig nog att lösa uppkomna problem, bra djuröga så att man inte missar att djur mår dåligt, teknisk begåvad så man kan laga saker som går sönder, stark, uthållig och inte rädd för att ta i. M ansåg att hans personal hade med sig goda kunskaper när de började jobba hos honom och att de utvecklas hela tiden i det praktiska arbetet och uppkomna problem löser de bättre och bättre genom stärkt självförtroende som kommit av att han gett dem förtroende att klara uppgifterna. M

påpekade vikten av att låta ungdomarna lära sig av egna erfarenheter. H ser det som en självklarhet att personalen ska kunna lösa problem själva och vara självgående. ”Det hade inte funkat annars om jag ska behöva springa och hjälpa dem hela tiden”. Ö skrattade och sa ”ja du Annica, de ska vara självgående annars är de inget att ha”. A tyckte att de praktiska färdigheterna hos hans personal var olika och att de kompletterade varandra i och med det på ett bra sätt. Några är starka arbetsvargar, någon har ett fantastiskt djuröga och upptäcker direkt om något inte står rätt till hos djuren, en har ett avelsintresse och har därför fått mer ansvar i avelsarbetet. A tyckte att det var viktigt att ta till vara de olika praktiska färdigheterna och låta varje person få utveckla sina egenskaper. Det ansåg A att han tjänade mest på.

Praktiskt lärande

De programfördjupande kurserna eleverna läser när de utbildar sig till djurskötare innehåller både teoretiska delar och praktiska delar. De praktiska delarna får eleverna möjlighet att träna på i skolans stallar på skolförlagd lärande, SPL och sedan ute i arbetsplatsförlagd lärande, APL.

Kursen Lantbruksdjur 1 och Lantbruksdjur 2 är indelade i tre delar; Biologisk grund, Arbetsuppgifter och arbetsmiljö/säkerhetsfrågor/bestämmelser. De praktiska kunskapsmålen i kurs 1 som återspeglas i delen – Arbetsuppgifter - är att lära sig tolka djurens beteenden, arbeta med djuren i det dagliga arbetet i djurstallarna med utfodring, foderhantering, mjölkning, skötsel av mjölkanläggning och skötsel av djur inför, under och efter förlossning. Skötsel av unga växande djur och lära sig att hantera alla djur utifrån ett etiskt gott omdöme. I kurs 2 är arbetsuppgifterna som är bäst lämpade att ges praktiskt under SPL och APL att göra stallturer som utvecklar elevens förmåga att ha koll på närmiljön, kunskap i brunstpassning, utveckla kunskap i djurens beteende och djurens hälsa. Utveckla sin förmåga att lägga upp och planera det dagliga arbetet utifrån skötselplaner och bedöma när och hur olika arbetsuppgifter ska genomföras hur de ska organiseras. Utveckla förmågan att hantera lantbruksdjuren i alla förekommande arbetsmomenten i ett stall. Arbeta med förebyggande hälsoarbete och ha förmåga att vårda sjuka och skadade djur. Sköta betes- och hagmarker. Inventera och planera foderbehov, läsa foderanalys, göra foderstatsberäkningar och planera för

vilket foder djuren ska äta. Kunskap om den tekniska utrustningen, hur den ska servas och underhållas. Kunskap om journalföring (skolverket.se/kursmål – Lantbruksdjur).

6.2.4. Lantbrukarnas syn på utbildningens struktur

Jag frågade vad de ansåg var viktigt att lära sig i sin utbildning. De svarade i stort sett unisont att personens sociala kompetens var viktigt. ”Tänk att det finns så många olika personligheter” sa M och ”att personkemin är så viktigt”. M skrattade och frågade mig om det fanns kurser där man kunde lära eleverna lite vett och etikett?

Skolans uppdrag

Enligt Läroplanen för gymnasieskolan ska varje elev ges möjlighet att uppnå kraven som ställs på yrkesexamen. Branschens krav ska uppnås och eleven ska vara väl förberedd för djurskötaryrket. Utbildningens kurser ska bli rusta eleven att lösa problem på ett analytiskt sätt, kunna reflektera över sin kunskap och utföra arbetsuppgifter självständigt och i samarbete med medarbetare.

Därför är utbildningen strukturerad med en indelning där eleverna läser gymnasiegemensamma ämnen, programgemensamma ämnen, programfördjupning, kurser som är riktade mot yrket och även fördjupningskurser i yrkeskunskap (skolverket/Om gymnasieskolan).

De gymnasiegemensamma kursernas ämnesplaner är framarbetade av skolverket i uppdrag av regeringens utbildningsdepartement och beslutade av densamma den 2/12-2010.

För att stärka elevens grundläggande värden enligt läroplanens direktiv läser alla gymnasieelever gemensamma kurser;

Historia - kursen är ett humanistiskt och samhällsvetenskapligt ämne där man belyser människan och samhällets förutsättningar i de förändringar som skett historiskt. Både framtidsvision och historiska händelser spelar roll för människans framtidsutsikter utifrån hur man tyder det förflutna.

Engelska – Det engelska språket ska rusta eleven för ett globaliserat studie – och

arbetsliv. Större möjligheter ges att bli socialt delaktiga i de områden där engelskan finns. Bl a kultur och politik samt mer perspektiv på omvärlden och större förståelse för hur olika livsvillkor det finns även utanför Sverige.

Idrott och hälsa – För att stärka folkhälsan krävs motion i olika former. Kursen ska ge eleven redskap för förståelse och ansvar för det egna behovet och en möjlighet att få prova på olika aktiviteter som stärker hälsan.

Matematik – Det är ett verktyg med flera tusen års historia som ger yrkesutövaren redskap för att klara av situationer i det dagliga arbetet. **Naturkunskap** – För att förstå naturvetenskap i ett samhällsperspektiv ges eleven kunskap om människors hälsa, energi och hållbar utveckling. **Religionskunskap** – Ämnet religionskunskap har sin vetenskapliga förankring främst i religionsvetenskapen men är till sin karaktär tvärvetenskapligt. Det behandlar hur religioner och livsåskådningar kommer till uttryck i ord och handling samt hur människor formulerar och förhåller sig till etiska och existentiella frågor. I ämnet behandlas trons och etikens betydelse för individers upplevelse av mening och tillhörighet.

Samhällskunskap – Eleven ska ges underlag för kunskapsinhämtning om hur statens struktur är uppbyggt, hur människor fungerar i samhället och vad det är för faktorer som styr. Även hur Sveriges ekonomi fungerar.

Svenska – Eleven ska få insikt kring vårt språk och litteraturen. Språket är viktigt i det sociala samspelet och är en tillgång för den som kan uttrycka sig skriftligt och muntligt. Även en förståelse för omvärlden via media gör att man får mer kunskap om sina medmänniskor och även en självinsikt

(Utbildningsdepartementet/förordning om ämnesplaner för gymnasiegemensamma ämnen).

De programgemensamma ämnena läser alla elever som går Naturbruksprogrammet och de kurserna sätter sin prägel på programmet. Kurserna ger eleven kunskaper om naturbrukssektorn där det finns växter, djur, mark, vatten eller skog;

Biologi – Eleven ska lära sig om hur djur och människor kommer till, hur de utvecklas och på vilka villkor detta sker (skolverket/ämnet Biologi).

Naturbruk – Kursen är en introduktion för eleverna om vad naturbruket producerar och vilka olika inriktningar som finns. Eleven ska lära sig hur man producerar och varor och tjänster. Naturbrukets utveckling utifrån erfarenheter och

forskning i ett hållbart perspektiv (skolverket/ämnet naturbruk).

Entreprenörskap – eleven får lära sig om hur entreprenörskap fungerar i ett psykologiskt perspektiv och får kunskaper om företagsekonomi, retorik och juridik. Kursen ger eleven verktyg att få kunskap om företagsamhet i ett socialt perspektiv, forskning och vetenskap samt hur det hör ihop med kultur och ekonomi (skolverket/ämnet entreprenörskap).

De kurser som eleverna läser mot en specifik yrkesutgång är yrkesprogramfördjupningskurser och de elever som läser till Djurskötare på lantbruk läser;

Lantbruksdjur 1 och 2 samt Lantbruksdjur Specialisering – Målet är att eleven tillägnar sig kunskap om hur djurens anatomi fungerar för att förstå djurets livscyklar och näringsbehov. Eleven ska också lära sig om djurens utveckling, hur och varför de betar sig på olika sätt i olika situationer. Eleven ska också ha kunskaper om djurens vanligaste sjukdomar och vetskap om hur man förebygger ohälsa och behandlar sjukdomar. Avel och kunskap om reproduktion krävs och förmågan att planera sitt arbete och göra det arbete som krävs på ett etiskt, ergonomiskt och arbetsmiljösäkert sätt. Även kunskap om den tekniska utrustningen som förekommer i driften krävs. Lagar och bestämmelser skyddar djuren och ställer stora krav på djurskötaren och vetskap om dessa är en förutsättning i arbetet med djuren (skolverket/ämnet lantbruksdjur).

Eleverna ska även ges möjlighet att läsa kurser som ger behörighet till högskolestudier (skolverket/examensmål).

A sa att han upplever att eleverna som kommer ut på praktik hos honom har ganska bra baskunskap och det är viktigt att eleverna får lära sig en grund att bygga på under den praktiska träningen. Under samtalets gång med lantbrukarna kom den praktiska färdigheten fram flera gånger och att APL-veckorna ansågs vara viktiga i ungdomarnas utbildning. Dock tyckte flera att det var svårt att veta vad som förväntades av dem som praktikvärdar och att det inte alltid passade att ta emot elever de veckorna som eleverna skulle ut. M sa att han hade gott samarbete med naturbruksgymnasiet och att han upplevde att eleverna skulle behöva komma ut

ännu mer och kanske var på samma APL-plats flera gånger för att bygga upp en trygghet och rutin. Han föreslog att eleverna redan när de började på sin utbildning skulle bli placerade på en gård och få fortsätta där hela utbildningen. H har inte haft elever på APL men hade fått en förfrågan och funderade på att prova. O kände att det behövdes mer samarbete med skolan om vad eleverna förväntades lära sig. Nu var det bara dokument där han skulle fylla i närvaro och skriva lite om hur det fungerat att ha eleven. A var lite rädd för att den ökade APL-tiden kommer att medföra mer arbete och engagemang hos lantbrukarna och att det inte betalas ut någon ekonomisk ersättning för deras arbete som handledare. A tror inte att det kommer att hålla i längden för Naturbruksskolorna att förlita sig på obetalda lantbrukare som handledare. A har hört om andra yrkeskategorier som tar betalt. Lantbrukare är kända för att inte kunna ta betalt säger A med ett lite uppgivet skratt.

Skolornas lokala programråd

Enligt gymnasieförordningen ska skolorna ha ett lokalt programråd som fungerar som länk mellan skolan och arbetslivet. Ett optimalt sammansatt lokalt programråd ska ha representanter från branschen, yrkeslärare, skolledare, elever, syv, representant från facket och politiker. Varje skola bestämmer vad man ska ta upp vid mötestillfällena men rekommenderat från skolverket är att man belyser skolans kontakter med branschen, vilken utrustning skolan har och vilka behov som finns, lärarnas kompetensutveckling, undervisningens anpassning till skolans förutsättningar och metoder, hur man rekryterar presumtiva elever, rekrytering av APL-handledare och deras utbildning. Programråden kan påverka vilka yrkesutgångar och programfördjupningspaket skolan ska ha utifrån förutsättningarna som finns på skolan (skolverket/styrdokument gymnasieskolan).

Branschorganisationen NYN 's perspektiv

Naturbrukets yrkesnämnd NYN har hävdad att innan GY11-reformen var karriärvägarna för elever efter avslutad utbildning bristfälliga och den stora efterfrågan på skicklig arbetskraft ledde till att de utformade ett Grönt kort. Det Gröna kortet riktar sig till elever på naturbruksprogrammen för att öka sin anställningsbarhet genom praktiska prov och få papper på sin kompetens. NYN hävdar att anställningsbarheten ökar om man får sin yrkeskompetens bekräftad av

erfarna yrkesmänniskor från branschen genom att ta Grönt kort som ett komplement till elevens betyg från skolan. (www.nyn.se/gront-kort). Enligt Michael Insulander (personlig kontakt, 15/4 2012) som sitter i det centrala yrkesrådet på skolverket mot naturbruksprogrammet och även sitter i styrelsen för NYN kommer Grönt Kort att vara kvar tills GY2011-eleverna börjar åk 3. Därefter kommer de försöka anpassa deras arbetssätt efter det nya systemet. Det Gröna kortet kommer att finnas kvar för dem som inte har en formell utbildning men vill arbeta i yrket och önskar validera in sig genom ett Grönt kort.

NYN ser att de lokala programrådets roll på skolorna har stor betydelse för hur gymnasiearbetet ska utformas och vad det ska innehålla. NYN har erfarna yrkesmänniskor från branschen som kommer att ha en övergripande och rådgivande roll gentemot skolorna och det nya gymnasiearbetet. Michael Insulander berättar att de ska ha ett möte med skolverket i augusti för att diskutera bl a utformning av gymnasiearbetet.

6.3 Bedömning av kompetens

De centrala kvalifikationerna är övergripande kunskaper som gäller för alla yrken. Att ha kunskaper, skicklighet och förhållningsätt är grundläggande faktorer för en yrkeskunskap (Helena Tsagalidis, Bedömning i yrkesämnen).

”Betyget uttrycker i vilken utsträckning den enskilda eleven har uppfyllt de nationella kunskapskrav som finns för varje kurs respektive målen för gymnasiearbetet” (Läroplanen/bedömning och betyg).

Kursmål/ betyg

Enligt läroplanen för gymnasieskolan är det skolans ansvar att varje elev ser sin skyldighet i att ta ansvar för sin kunskapsinhämtning och att eleven tar ansvar för vad som krävs för att målen för kursen uppnås. Läraren ska se till att all åtkomlig upplysning som styrker elevens kunskaper i förhållande till kursens mål tas hänsyn till vid betygsättning. Läraren måste också ta hänsyn till alla kunskaper eleven besitter även om den är tillägnad utanför skolan.

I skolverkets stödmaterial om bedömningen i yrkesämnena redogör Björn Sterner lärarens bedömningsuppdrag utifrån GY11 's styrdokument. Även om det är en ny reform så kvarstår lärarens uppdrag att bedöma hur väl eleven nått kursernas mål utifrån betygsstegens beskrivning. Läraren är den person som är ansvarig även om yrkesrådet, branschen och skolledarna även finns med i arbetet. Det är elevens kunskaper i det specifika yrket som ska betygsättas. Bedömningen ska ske utifrån kursernas koppling till specifikt ämne.

Vad eleven gör och med vilken kvalitet ska bedömas utifrån ett brett kunskapsregister och progressionen mellan nivåerna är beskrivningen som presenteras i fetstil i kunskapskraven.

Gymnasiearbetet

I åk 3 ska elevens tre års yrkesutbildning summeras genom att visa att eleven är redo att utöva djurskötaryrket. Gymnasiearbetet är inte en kurs utan elevens sammanfattade yrkeskunskaper som ska redovisas i slutet av utbildningen. Elevens yrkeskunnande ska prövas genom ett praktiskt prov där eleven ska visa olika arbetsmoment som är vanligt förekommande i yrket och därmed en bred kompetens. Eleven ska visa att han/hon kan planera sitt arbete, genomföra uppgifterna och även utvärdera sitt arbete. Eleven ska ges möjlighet att träna inför sitt gymnasiearbete i en företagsliknande miljö. Betyget blir E om man klarat provet eller F om man misslyckats. (skolverket/examensmål för naturbruket).

I den Svenska författningssamlingen för Gymnasieförordningen som utfärdades den 22 december 2010 under kapitel 4, paragraf 4 § står det att skolans rektor ska utse en lärare till varje elev som ska vara ansvarig för gymnasiearbetet (Förordning, 2012:402). Det står även i författningen att betygsättning av gymnasiearbetet, kapitel 8, paragraf 1 ska ske av den ansvarige läraren som ska samråda med en medbedömare som har erfarenhet det kunskapsområde som gymnasiearbetet avser. Om gymnasiearbetet genomförs på APL, helt eller delvis, ska handledaren vara medbedömare (Förordning 2012:117).

APL-bedömning

För att bedöma en arbetsuppgift som är realistisk krävs både gott om tid och möjlighet att kunna göra bedömningen. Det man fokuserar på är om uppgiften är realistisk, ganska realistisk eller helt realistisk. Om man ska bedöma uppgiften som en helhet där eleven visar att uppgiften är utförd på ett självständigt genomtänkt arbetssätt får man inte förse eleven med övertydliga redskap. Det gör det omöjligt att bedöma syftet med uppgiften som en helhet. Om eleven själv får välja sina redskap utifrån ett eget tänk är det lättare att bedöma tanken bakom utförandet och det blir ganska realistiskt, men om man låter eleven ta ansvar för hela processen och även självskatta sin förmåga ges läraren en realistisk möjlighet att bedöma uppgiften utifrån syftet. En APL-handledare måste ha yrkeserfarenhet, kunskap om vilka styrdokument som gäller förmåga att se helheten. Läraren måste samarbeta med APL-handledaren och följa upp praktikperioderna för att bedömningens tillförlitlighet och trovärdighet ska vara tillfredställande (bedömningen i yrkesämnena/APL).

Självskattning

Eleven ska reflektera över sina insatser, egna beslut och i samråd med sin handledare bedöma sin egen förmåga och det krav som situationen åberopar med viss säkerhet eller med säkerhet enligt betygsnivåernas krav (skolverket/betyg).

7. Diskussion

När GY11 ändrade naturbruksutbildningen till en yrkesutbildning och även införde gymnasiearbetet som en barometer för yrkeskunskap vilken också indikerade hur anställningsbar eleven är efter avslutade studier uppstod även ett behov hos mig som yrkeslärare att få grepp om vad branschen ser som viktiga kriterier för en god djurskötare.

7.1. Analys

Jag kommer här att belysa det analyserade resultatet av mina intervjuer. Jag utgår från frågeställningarna i min analys.

Genom att intervjua yrkesverksamma lantbrukare där alla har anställda djurskötare i sina företag och samtidigt ta reda på vad skollagen och skolverket säger hoppades jag få mer klarhet i om det går att kombinera branschens krav med de fastlagda kursmålen och utifrån det utforma ett förslag på ett relevant gymnasiearbete med yrkesutgång Lantbruk – djur?

7.1.1. Mötet med lantbrukarna gav insikt

Mötet med lantbrukarna var berikande och insikten att en yrkesverksam lantbrukare besitter kunskaper som har kommit ur många års erfarenheter i sitt yrke gav mig en övertygelse om att ett väl genomarbetat samarbete mellan branschen och skolan skapar den bästa yrkesutgången. Jag ser inte någon möjlighet för skolan att kunna möta Skolverkets uppdrag att konkretisera kursmålen så att eleven genom teoretiskt och praktiskt lärande når kunskap utifrån kursernas mål och därmed en yrkesutgång utan ett nära samarbete med branschen. Lantbrukarna gav mig svar som visar att man inte är en bra djurskötare bara för att man har nått alla yrkesrelaterade kursmålen utan efterfrågade kvaliteter hos en djurskötare som att ha ansvarsförmåga, självständighet, social kompetens och envishet och som även åskådliggörs i våra gymnasiegemensamma ämnen och genom erfarenhet och förtroendet i den praktiska lärandeprocessen. Den tysta kunskapen beskrivs av Molander (1996) som ett ordlöst lärande där förmågan finns att se när något är fel även om skolboken säger något annat.

7.1.2. Undersökningens resultat

Praktiska, teoretiska och personliga förmågor

Jag frågade lantbrukarna vilka praktiska och teoretiska förmågor de ansåg att en djurskötare ska ha för att vara anställningsbar. De svar jag fick visar på ett behov av att anställa djurskötare med kunskaper, men även en personlighet som passar för yrket. M efterfrågade i första hand en lugn framtoning och ett djurintresse förutom en grundläggande kompetens. Ö har sedan många år en kille som har inhämtat sina kunskaper genom år av erfarenhet och samråd med Ö. Idag ansåg Ö att han hade den bästa djurskötaren och menade på att det var så mycket förutom direkta

teoretiska kunskaper som bidragit till hans anställdas kunskaper och att det också var en aspekt han skulle ta fasta på om han skulle anställa någon i dag. Enligt Gustavsson (2002) skiljer sig den medvetna teoretiska kunskapen som har lärts in genom inläsning av facklitteratur från den praktiska som kommer av praktisk träning. Han säger att om man kan utföra något praktiskt så speglar det att man vet hur man gör något. Jag håller inte helt med Gustavsson utan framhåller lantbrukarnas resonemang att allt kommer av varandra och att den teoretiska kunskapen gör så att den praktiska får en innebörd. Rolf (1991) sammanfattar i sin beskrivning av de tre delarna som är praktisk kunskap enligt honom; skicklighet, know-how och kompetens, det som lantbrukarna eftersöker som den kompetensen som gör djurskötaren anställningsbar.

Lantbrukarna framhävde egenskapen att ha ett gott djuröga som en näst intill avgörande kriterium. O underströk ett gediget intresse som en förutsättning för att kunna bli en bra djurskötare. O sa att ett gott djuröga var avgörande för att bli anställd. Stiftelsen Lantbruksforskning beskriver människor med ett gott djuröga som skickliga djurskötare med fingertoppskänsla för att ta hand om djur och få dem att må bra, växa som de ska och producera samtidigt som de är friska och fungerar bra i besättningen. Deras egenskaper är värdefulla för djurägaren då det är en del av de egenskaper som krävs för att nå en ekonomiskt god produktion. Det framkom genom forskningen som gjordes av två forskare från SLU att alla kan lära sig vissa kunskaper och färdigheter men ett gott djuröga bygger på en intuition. Det står inte i några kursmål eller betygskriterier om ett gott djuröga men det finns mål som uppfyller lantbrukarnas krav i kurserna och som är en av byggstenarna till ett gott djuröga. Som yrkeslärare kan jag bara hoppas att eleven har sökt till utbildningen har ett djupt intresse för lantbruksdjuren. Min egen yrkeskompetens har ett avgörande i lärprocessen då mina erfarenheter är förankrade i teoretiskt kunnande men fundamentet är i den tysta kunskapen. När jag är med dem i den yrkestränande situationen arbetar vi tillsammans och resonerar om vad, hur och varför. Jag har på fötterna för att kunna tolka och analysera med eleverna.

Utbildningsdepartementet har angett ett examensmål för naturbruksprogrammet som för mig ter sig som en utopi då det står att den teoretiska kunskapen de lär sig

ska omvandlas till ett praktiskt kunnande i det praktiska yrkesutövandet. Utifrån egna erfarenheter av ett mångårigt arbete med djur vet jag att det finns kunskaper man inte kan läsa sig till utan man måste lära sig kunskapen genom en praktisk övning. De två olika kunskaperna måste ges utrymme att förkovras i rätt studiemiljö. Tjänstemän på utbildningsdepartementet kan skapa förvirring i sina skrivelser genom att hävda att all teoretisk kunskap ska kunna omsättas till praktiskt kunnande. Utifrån resultaten i denna undersökning ser jag att skolan inte kan nå alla mål utan hjälp av våra skoljordbruks praktiska verksamheter och APL-platser. Eleverna måste ges möjlighet att möta yrket både på ett yrkesmässigt plan och ett mer socialt plan. Eleverna ska ges möjlighet att insupa atmosfären som omsluter yrket och det kan man inte lära ut på sal med en lärobok.

Jag ser att skolans uppdrag att utbilda en djurskötare utifrån yrkesrelaterade kunskaper är en del i hela lärprocessen. Målet för en yrkeslärare är att ge eleven verktyg till att uppnå en formell kompetens som legitimeras genom intyg/betyg från utbildning. Av egen erfarenhet har det varit svårt att motivera ungdomarna att se helheten och ta till sig den i en utbildning utan de vill göra saker som intresserar och roar dem. De gymnasiegemensamma ämnena har inte fått det gehöret hos ungdomarna som behövs för att de ska nå den kompetens som lantbrukarna efterfrågar. Samma sak gäller vår läroplan som ska ge oss vägledning men också är en del i målet att våra ungdomar ska ha en demokratisk grundsyn när de beger sig ut i yrkeslivet. Den unika personligheten som skolan ska bereda väg för och som ska göra ungdomarna trygga i sig själva är en egenskap som lantbrukarna efterfrågar och som stöds av läroplanen men ges inte det utrymme som jag tror det finns behov av i skolan. Här ser jag infärgningen av olika kursers mål som nödvändiga och kravet på att läroplanen blir mer uppmärksammas och det är något som skolledningarna måste börja arbeta med mer aktivt. Jag uppskattar och håller med Bo Göranzons (2009) uppfattning att den teoretiska kunskapen inte alltid lever upp till dagens krav på kompetens, utan framhåller den praktiska erfarenheten hos en yrkesperson som väldigt värdefull och bör bekräftas som synonymt en teoretisk kunskap och inte utbytbar som kunskapskälla. Den praktiska träningen är unik för varje yrke och måste ges utrymme och värderas i lärprocessen. Detta talar för att den praktiska kunskapen på gymnasiet måste få ta större plats än tidigare och att skolans värld

måste lära sig att validera den värdefulla och meriterande kompetensen på ett korrekt sätt utifrån uppsatta kursmål och betygskriterier.

När det gäller den teoretiska kunskapen upplevde jag att lantbrukarna såg på det som skolan lär ut som ett fundament för de framtida erfarenheterna som ombildas till kunskaper ute i den praktiska verkligheten. Flera sa att det var viktigt att de anställda var pålästa och visade intresse för att vidareutbilda sig då utvecklingen gick framåt snabbt och det gällde att hänga med. Jag ser att min roll som yrkeslärare i den processen är att vara det verktyget eleven behöver och vägleda eleven under dessa tre år till att bli en person med en egen kompetens.

Den praktiska förkovringen såg lantbrukarna som en primär del av utbildningen. Då den arbetsplatsförlagda utbildningen har fått större utrymme i utbildningen och med minst 15 veckors APL ökade också branschens inflytande, lantbrukarna ansåg att de skulle få större möjlighet att vara delaktiga i elevernas utbildning. Jag ser att samarbetet mellan skola och bransch kommer bli en utmaning att få till stånd. Det är ingen negativ klang i mitt påstående utan jag vill som lantbrukarna få till en APL som ger eleverna allt det som de kan förvänta sig och har rätt till av sina veckor ute i näringen. Dock finns det kriterier för att vi ska kunna uppnå en kvalitativ APL för våra elever. Alla lantbrukare uppfyller inte kraven som utbildningen ställer och skolan har ett stort ansvar att se till att kraven uppfylls. Den handledare som ska ta hand om eleven på arbetsplatsen måste vara kvalificerad och inneha adekvata yrkeskunskaper och erfarenheter enligt Skolverket och det kommer att medföra krav på utbildning av handledare. Alla kurser som har mål vilka kan omsättas praktiskt på en arbetsplatsförlagd praktik måste ha matris för hur bedömningen ska mätas och av vem. Med stöd av skolornas lokala programråd som gymnasieförordningen har bestämt ska finnas på varje yrkesgymnasium finns möjligheten till en god relation mellan skolan och branschen. Länken mellan skolan och arbetslivet som förespråkas kommer att stödja arbetet med elevernas praktiska utbildning. Det primära i samarbetet är skolans kontakter med branschen och vilken utrustning skolan bör ha för att kunna möta upp mot behoven som ger eleverna möjlighet att utbildas mot ett modernt lantbruk. Samtidigt som det lokala programrådet ska se till att även yrkeslärarna hålls uppdaterade i sin kompetens.

Ämnes/ kursmålen överensstämmande med lantbrukarens krav på praktiska färdigheter?

Jag ser att kursernas innehåll har viktiga mål som ger eleverna förutsättningar att nå yrkeskunskaper som är avgörande för att i framtiden kunna utöva yrket djurskötare på ett kompetent och säkert sätt. När jag frågade lantbrukarna om vad de tyckte var kompetens upplevde jag inte att vi såg på kompetens på samma sätt. Vi har olika referensramar att förhålla oss till och det återspeglas i de olika kraven på kompetens. Jag som lärare har Skolverkets direktiv att rätta mig efter och lantbrukarna utgår ifrån sina erfarenheter i sitt dagliga arbete med djuren. Jag som yrkeslärare har ett stort ansvar att se till att följa utvecklingen i branschen och utveckla och upprätthålla min kompetens genom egen utbildning, branschkontakt och en medvetenhet kring kraven kring elevernas framtida yrke. Det lokala programrådet är en viktig länk mellan skolan och branschen.

Lantbrukarna uppmuntrade till bra baskunskaper när jag intervjuade dem men ansåg också att en social kompetens var viktigt att lära sig i sin utbildning. De ville ha ungdomar som är intresserade av att lära sig praktiska färdigheten och uppmuntrade till att eleverna fick bra APL-veckor. De ansåg att de skulle kunna göra ett bra arbete som APL-handledare om de fick möjlighet att sätta sig in i kursmål, delaktighet i gymnasiearbetet och få vara en del av länken mellan skolan och branschen via det lokala programrådet.

7.2 Slutsats

När GY11 ändrade de praktiska utbildningarna från förberedande för ett yrke till en direkt yrkesutbildning och införde gymnasiearbetet som ett sammanfattande intyg på elevens yrkeskunskaper såg jag behovet av att få fram en genomarbetad struktur för hur gymnasiearbetet ska läggas upp och hur.

Syftet med mitt examensarbete i yrkeslärarutbildningen var att söka efter gemensamma nämnare genom att intervjua lantbrukare och se över ämnes/kursmålen som stärker yrkesutgångens kvalitet för att få underlag till ett förslag till utformning av examensarbete för Lantbruk – djur. Då gymnasiearbetet inte är en kurs utan ett sammanfattande av elevens yrkeskunskaper som ska redovisas

i slutet av utbildningen kommer jag här redovisa vilka delar jag anser är viktiga att ha med i ett gymnasiearbete och som ska tydligt visa på elevens yrkeskunnande utifrån lantbrukarnas perspektiv och skolverkets krav.

7.2.1 Gymnasiearbete

Under de tre år som eleven utbildar sig ska det ske en löpande yrkeskunskapsinhämtning, både praktisk och teoretisk som sedan ska examineras genom ett praktiskt prov. Provet går ut på att ge eleven möjlighet att visa sina yrkeskunskaper i olika arbetsmoment som är vanligt förekommande i yrket och därmed visas elevens kompetens. Eleven ska visa att han/hon kan planera sitt arbete, genomföra uppgifterna och även utvärdera sitt arbete. Eleven ska ges möjlighet att träna inför sitt gymnasiearbete i en företagsliknande miljö. Betyget blir E om man klarat provet eller F om man misslyckats. Jag tror att vi kan ta hjälp i utformningen av NYN´s genomarbetade Gröna kort när det praktiska upplägget ska konstrueras.

Förslag på upplägg och innehåll i gymnasiearbetet för yrkesutgång Djurskötare av lantbruksdjur;

Lokala programråd

Skolan ska ge eleven rätt verktyg att träna sina praktiska färdigheter genom att se till att det finns ett väl fungerande programråd där representanter från branschen ges möjlighet att aktivt samarbeta med yrkeslärare om APL-platser, stöttning för handledare samt att utveckla skolans resurser för att kunna bedriva en fullgod praktisk undervisning i skolans djurstallar.

SPL – Skolförlagt praktiskt lärande

Det lokala programrådet ska genom sina branschkunskaper vägleda så att skolan följer utvecklingen och behoven uppfylls av relevant utrustning. Vissa kursmål är bäst lämpade att utföra genom praktiska arbetsuppgifter. Skolans jordbruk ska ge eleven möjlighet att i en lugn studiemiljö lära sig tolka varför djur gör som de gör i olika situationer, ge möjlighet att bygga upp en bra grund som ger eleven en trygghet i att arbeta med djuren i det dagliga arbetet i djurstallarna med utfodring,

mjölkning, skötsel av djur inför, under och efter förlossning på ett säkert och etiskt sätt och en förtrogenhet över sin egen kapacitet. SPL är en viktig del i elevens utveckling mot en yrkesutgång

APL – Arbetsplatsförlagt lärande

Under sina veckor ute på APL-plats ska eleven ges möjlighet till fortsatt utveckling under de förutsättningar det lokala programrådet banat väg för och genom den kursansvariga lärarens genomarbetade bedömningsmatriser. En av lantbrukarna rekommenderade att eleverna fick följa årstiderna på samma APL-plats under hela utbildningen för att ges större möjlighet att bygga upp trygghet och rutin i sitt yrkesutövande. Han föreslog att eleverna redan när de började på sin utbildning skulle bli placerade på en gård och få fortsätta där hela utbildningen. Lantbrukarna upplevde att samarbetet mellan skolan och APL-platsen skulle bli mer tydlig och genomarbetad för att säkra kvaliteten i elevens utbildning. Bedömningen ska ske utifrån om uppgiften är realistisk, ganska realistisk eller helt realistisk (bedömningen i yrkesämnena/APL). Samarbetet mellan läraren och APL-handledare ska mynna ut i ett samförstånd hur styrdokument som gäller ska omsättas och följas upp under praktikperioderna för att bedömningen ska bli tillförlitlig och trovärdig. Samma samarbete mellan ansvarig lärare och medbedömmande handledare under APL uppmuntrar till att de praktiska kunskaperna hos eleven examineras i gymnasiearbetet. Eleven ska också ges möjlighet och får verktyg för att kunna reflektera över sina insatser och sina egna tagna beslut. Eleven ska bedöma sin egen förmåga och det krav som situationen åberopar med viss säkerhet eller med säkerhet enligt betygsnivåernas krav (skolverket/betyg).

Programfördjupningskurserna

Det är här eleven ska tillägna sig kunskaper som inte går att lära ut i praktiska övningar. Eleven måste ha viss förståelse för hur saker hänger ihop för att kunna utveckla sina praktiska färdigheter. Som lärare är det en utmaning att få eleven att förstå varför det är viktigt att kunna djurens anatomi, lära sig om hur man förebygger ohälsa och behandlar sjukdomar. Eleven måste också ha förståelse och insikt kring hur man arbetar med djuren på ett etiskt, ergonomiskt och arbetsmiljösäkert sätt. Lektionstillfällena är begränsade och eleven måste själv ta

ansvar även för sin teoretiska kunskapsinhämtning och även påvisa sina kunskaper genom kunskapstest. Kursmålen uppfylls genom både praktiska och teoretiska kunskaper så det måste även genomsyra upplägget för gymnasiearbetet.

Programgemensamma kurser

Även de programgemensamma kurserna bereder för elevernas yrkesutgångar. De tre programgemensamma kurserna som naturbruksprogrammet har är Biologi, Naturbruk och Entreprenörskap. Dessa kurser ligger i ettan och ska ge eleven grundläggande kunskaper. Det är viktiga kurser för elevernas kunskapsbank och ger eleverna förkunskaper för att klara de resterande årens kurser.

Gymnasiegemensamma kurser

Det är här infärgningen mellan yrkeskurserna och de gymnasiegemensamma kurserna skapar individen vi lämnar ifrån oss efter tre år. Inte bara den yrkeskunniga eleven utan även de personer som enligt lantbrukarna ska ha en social kompetens. Förståelsen för vilka förutsättningar samhället har ställts inför genom historiska händelser, möjligheter till en personlig utveckling genom att kunna fler språk än svenska, förståelse för varför det krävs god kondition för att klara av djursköterycket, klara av att göra matematiska uträkningar av olika saker som är yrkesrelaterade. Även ge möjlighet till kunskap om människors hälsa, energi och hållbar utveckling, hur olika religiösa livsåskådningar kommer till uttryck i ord och handling, förståelse för hur människor fungerar i samhället och vad det är för faktorer som styr och ger eleven kunskap om varför språket är viktigt i det sociala samspelet och är en tillgång för den som kan uttrycka sig skriftligt och muntligt. Alla kurser ger eleven förutsättningarna att förstå medmänniskor och även få en självinsikt.

Läroplan för gymnasieskolan

Mitt i allt detta ska skolan vara en del i elevens personliga utveckling där en social kompetens avspeglas i elevernas ansvarstagande, hur de respekterar andra och har en förståelse och empati för varandra. Jag ser en möjlighet att få in dessa mål från läroplanen och samtidigt möta lantbrukarnas krav genom att väva in dessa krav i examinationen av elevens gymnasiearbete.

7.2.2 Slutord

Det är stor utmaning för mig som yrkeslärare att förmedla kunskap i djurskötaryrket med stöd av kursmålen som fundament och samtidigt lyckas få det i samklang med den tysta kunskapen. Jag ser med tillförsikt fram emot processen att arbeta fram strukturen för gymnasiearbetet i samråd med det lokala programrådet och känner mig stärkt av lantbrukarnas reflektioner om vad en duktig djurskötare ska ha för kunskaper och för kvalifikationer för att vara anställningsbar. Jag ser med tilltro att vi ska nå rätt väg att examinera en djurskötare utifrån branschens krav på de kunskaper som efterfrågas.

8. Referenser

Arbetsförmedlingens yrkesbeskrivning av djurskötare

<http://www.arbetsformedlingen.se/yrkena-o;jsessionid=28337C61DAF9CA1D76B971542B6DA7D4?url=-491989159%2FYrken%2FYrkesBeskrivning.aspx%3FiYrkeId%3D223&sv.url=12.78280711d502730c1800072>

Carlström, I. & Carlström Hagman, L-P. (2006) *Metodik för utvecklingsarbete och utvärdering*. Lund: Studentlitteratur

Dimnäs red. (2007) *Lära till lärare*. Stockholm: Liber

Gustavsson, Bernt (2002): *Vad är kunskap? En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber distribution.

Göranzon, Bo (2009). *Det praktiska intellektet*, Stockholm: Santerus

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Utbildning>

Illeris, K. (2006). *Lärande*. Studentlitteratur.

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola (2011)
- Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan

Molander, Bengt. (1996) *Kunskap i handling*. Göteborg: Daidalos. *möjligheter*. Skolverket. Beställningsnummer: 11:1219. Stockholm

NYN/Naturbrukets yrkesnämnd

<http://www.nyn.se/gront-kort/vad-ar-gront-kort> 2012-04-15

Om gymnasieskolan

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/om-gymnasieskolan>

Rolf, Bertil. (1991). *Profession, tradition och tyst kunskap. En studie i Michael*

Rydå, K. (1981) *Boken och plogen – lantbrukets skolor under 150 år*

Skolans styrdokument för gymnasieskolan

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/2.606/2.518/2.519/2.520/skolans-styrdokument-for-gymnasieskolan-1.56590>

Skolverket/APL

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/2.2903/arbetsplatsforlagt-larande-apl-1.127187>

Skolverket/examensmål för Naturbruksprogrammet

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/program/nationella-program/naturbruksprogrammet/examensmal-och-programstruktur/degree.htm?sessionid=559FA1EEB322309139229ABC9FCE574A?programCode=NB001°reeCode=NBDJU°reeName=Djurskötare%20inom%20lantbruk>

Skolverket/Naturbruksprogrammet

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/program/nationella-program/naturbruksprogrammet>
2012-04-14

Skolverket/Ämne Lantbruksdjur

http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/amnes-och-laroplaner/sok-program-och-amnesplaner/subject.htm?subjectCode=LAN&courseCode=LANLAN01#anchor_LANLAN01

Stiftelsen Lantbruksforskning

<http://www.lantbruksforskning.se/?id=3751>

Svenska författningssamlingen för Gymnasieförordningen

<http://62.95.69.3/SFSdoc/10/102039.PDF>

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Tsagalidis Helena (2008). *Därför fick jag bara godkänt - :bedömning i karaktärsämnen på HR-programmet*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2008

Utbildningsdepartementet s.14 – 16

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/31/61/33919f8e.pdf>

Utbildningsdepartementet/förordning om ämnesplaner för gymnasiegemensamma ämnen

http://www.folkbildning.se/Documents/G_Nyhetsarkiv/Gymgemensamma.pdf

9. Bilagor

Bilaga 1: Följebrev till branschrespondenter

Växjö 2012-02-08

Hej!

Jag är student och läser Yrkeslärarutbildningen på Linnéuniversitetet. Som examensarbete har jag valt att göra en undersökning kring vilka krav lantbrukare ställer på en duktig djurskötare och vad som gör djurskötaren anställningsbar. Ämnet intresserar mig för att jag jobbar på Ingelstadgymnasiet på Lantbruksinriktningen. När GY11 ändrade naturbruksutbildningen till en yrkesutbildning och även införde gymnasiearbetet som en barometer för yrkeskunskap som också indikerade hur anställningsbar eleven är efter avslutade studier uppstod även ett behov hos mig som yrkeslärare att få grepp om vad branschen ser som viktiga kriterier för en god djurskötare.

Syftet med undersökningen är att se vilka krav branschen ställer på en duktig djurskötare och vad som ses som kriterier för anställningsbarhet. För att undersöka detta har jag valt att göra en intervjustudie där fem yrkesverksamma lantbrukare med anställda kommer att delta.

Lantbrukaren kommer att intervjuas vid ett tillfälle vilket beräknas att ta ca en timme. Om önskemål finns kommer man att få möjlighet att läsa intervjuutskriften innan materialet publiceras. Materialet kommer att redovisas i mitt examensarbete som även den kommer att ges möjlighet att ta del av. Examenarbetet är tänkt att ge stöd i utformningen av elevens gymnasiearbete på naturbruksprogrammet med yrkesutgång mot djurskötare inom lantbruk.

Jag har valt att göra mer ingående intervjuer på ett fåtal lantbrukare för att få en djupare förståelse av hur man upplever och beskriver en anställningsbar djurskötare. Min förhoppning är att även den som blir intervjuad ska ha nytta av intervjun för egen reflektion och återkoppling till sin egen verksamhet.

Samtliga deltagare kommer att vara anonyma och uppgifterna kommer att behandlas konfidentiellt. Deltagandet i studien är helt frivilligt och kan när som helst avbrytas.

Vid frågor går det bra att kontakta mig Annica Saläng annica.salang@ingelstad.nu
073-347 78 51, 070-670 52 05

Med vänlig hälsning

Annica Saläng